

Юрша Олег
аспірант кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
м. Тернопіль

Мельник Лілія
доктор економічних наук, професор
професор кафедри управління інноваційною діяльністю та сферою послуг
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
м. Тернопіль

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА ЯК ВІДПОВІДЬ НА КРИЗОВІ ВИКЛИКИ

Інноваційний розвиток підприємства має стратегічне значення для його довгострокового успіху та конкурентоспроможності. У сучасному динамічному бізнес-середовищі інновації дозволяють підприємствам адаптуватися до швидких змін, технологічного прогресу, зростання потреб споживачів та глобальних викликів. У кризових умовах – економічних, соціальних, технологічних або військово-політичних – традиційні моделі ведення бізнесу часто втрачають ефективність. Інновації дають змогу підприємству не лише зберегти життєздатність, а й знайти нові можливості для розвитку шляхом створення нових продуктів, оптимізації процесів, цифровізації або переорієнтації на нові ринки. Крім того, інноваційний розвиток є ключовим чинником забезпечення економічної стабільності та антикризового управління. Він дозволяє підприємствам знаходити нестандартні рішення в умовах нестабільності, зміцнювати свою позицію на ринку та створювати додаткову цінність для клієнтів. У довгостроковій перспективі інновації сприяють зростанню прибутковості, підвищенню інвестиційної привабливості та сталому розвитку підприємства в цілому.

Разом з тим, криза, зокрема війна, значно ускладнює інноваційну діяльність підприємств через руйнування інфраструктури, втрату ринків збуту, нестачу фінансування та міграцію кваліфікованих кадрів. У таких умовах бізнеси змушені зосереджувати ресурси на виживанні, скорочуючи витрати на дослідження й розробки, що гальмує інноваційний процес. У таблиці 1 наведено дані щодо кількості підприємств України, які у період 2018-2022 рр. займалися інноваційною діяльністю, зокрема впроваджували нову або вдосконалену продукцію або ж інноваційні процеси.

Таблиця 1

Інноваційна діяльність підприємств в Україні у 2018-2022 рр.

Показник	Роки	
	2018-2020	2020-2022
Кількість підприємств (інноваційно активних та неінноваційних), одиниць	26904	24688
Кількість інноваційно активних підприємств	2283	2589
Кількість підприємств, що впроваджували нову або значно вдосконалену продукцію (товари, послуги)	1402	1168
Кількість підприємств, що впроваджували інноваційні процеси	1848	1881

З таблиці видно, що у 2020-2022 роках кількість підприємств зменшилася на 8%, але кількість інноваційно активних підприємств збільшилася на 13%. Це свідчить про усвідомлення керівництвом підприємств вагомості інновацій для розвитку бізнесу.

Варто зауважити, що багато компаній, особливо малі та середні підприємства, стикаються з труднощами в залученні інвестицій через високі ризики інноваційної діяльності, тривалий період окупності проектів та недостатню державну підтримку. У

таблиці 2 відображено дані щодо витрат, а на рис. 1 – структурний розподіл коштів на наукові дослідження і розробки вітчизняних підприємств у 2021-2023 рр.

Таблиця 2

Витрати на наукові дослідження і розробки підприємств різних видів економічної діяльності за 2021-2023 роки

Роки	Витрати на наукові дослідження і розробки, тис.грн	у тому числі		
		фундаментальні наукові дослідження, тис.грн	прикладні наукові дослідження, тис.грн	науково-технічні (експериментальні) розробки, тис.грн
2021	20973775,2	5163652,8	4821306,2	10988816,2
2022	17117836,2	4081358,3	4827588,4	8208889,5
2023	21348062,6	4424348,0	6348434,0	10575280,6

Рис. 1. Структурний розподіл коштів на наукові дослідження і розробки підприємств у 2021-2023 рр.

За даними таблиці 2 та рисунку 1 можна зробити певний висновок: у 2022 році спостерігалось помітне скорочення всіх типів досліджень, безперечно через війну; у 2023 році спостерігається тенденція відновлення, особливо у прикладних дослідженнях, які навіть перевищили рівень 2021 року; фундаментальні дослідження відновлюються повільніше, що може свідчити про фокус на практичні результати; експериментальні розробки майже досягли довоєнного рівня.

Як підсумок, можна зазначити, що кризові явища, для прикладу війна, можуть стимулювати пошук нових рішень і прискорити впровадження інновацій, особливо у сферах, пов'язаних з безпекою, цифровізацією, логістикою та автономністю. Підприємства, що здатні швидко адаптуватися, часто починають використовувати нестандартні підходи, розробляють нові продукти чи послуги, щоб відповісти на нові виклики, і тим самим створюють підґрунтя для подальшого розвитку.

Перелік використаних джерел:

1. Інноваційна діяльність підприємств: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Орлова Н. В., Винник Т. М., Побігун С. А. Інноваційні стратегії розвитку бізнесу в умовах кризи: аналіз і практична реалізація в Україні [Електронний ресурс]. *Економіка та суспільство*. Випуск № 56, 2023. URL: <file:///C:/Users/EliteBook/Downloads/3026-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-2933-1-10-20231129.pdf>.